

УДК 371 (09) (477.8)
Ч-44

Марія ЧЕПІЛЬ
orcid.org/0000-0002-2215-3994

ЗМІСТ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ ГАЛИЧИНИ (кінець XIX – початок XX ст.)

У статті проаналізовано роль вчителя у вихованні національно свідомих громадян, патріотів рідної землі, пріоритетні напрями виховної роботи українських педагогів Галичини міжвоєнного періоду; розкрито їхню всебічну діяльність у відновленні духовного життя нації, відродженні культурної спадщини свого народу, у зміцненні статусу рідної мови як повноцінного засобу спілкування. Доведено, що формування патріотизму у дітей було пріоритетним завданням виховної діяльності українських педагогів.

Ключові слова: українські педагоги, виховна діяльність, діти, патріотизм, національна свідомість, Галичина.

Постановка проблеми. Зміцнення і утвердження Української держави потребує розв'язання надзвичайно важливого і невідкладного завдання – виховання свідомого громадянина й патріота рідної землі. У контексті творення національної системи освіти особливого значення набуває науково обґрунтоване розв'язання виховних завдань, а саме: формування особистості українця, його ментальності та національної свідомості. Важливим джерелом у вирішенні виховних завдань можуть стати теоретичні надбання та досвід педагогів і просвітніх діячів Галичини другої половини XIX – першої третини XX ст., оскільки саме тут в означений період вдалося розробити теоретико-методологічні засади формування національної свідомості дітей та молоді і втілити основні їх положення у практику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти національного виховання та формування національної свідомості й самосвідомості висвітлено у працях В. Бондара, І. Підласого, Ю. Руденка, О. Савченко, Б. Ступарика, О. Сухомлинської, Г. Філіпчука та ін. Теоретичні засади формування національної самосвідомості обґрунтовують А. Алек-

сюк, І. Бех, А. Бойко, В. Майборода, І. Мартинюк, О. Нікуленко та ін. Окремі психолого-педагогічні й методичні аспекти формування національної свідомості дітей і молоді розкрито у дисертаційних дослідженнях Г. Гуменюк, У. Нетаврованої, В. Каюкова, Г. Кловак, О. Ярмоленко та ін. У контексті нашого дослідження важливе значення мають історико-педагогічні праці А. Вихруща, Т. Завгородньої, Б. Мітюрова, З. Нагачевської, М. Стельмаховича, в яких розкривається політика австро-угорської і польської влади у Галичині щодо проблем національного виховання українських дітей.

Метою статті є розкриття змісту виховної діяльності українських педагогів Галичини у міжвоєнний період.

У міжвоєнний період існувала думка, що школа може виконати свої завдання щодо формування національно свідомого покоління за наявності декількох чинників: програм, підручників, національно свідомого учителя-українця. У різні часи першочерговим був той чи той чинник, однак важливе значення упродовж досліджуваного періоду надавалося особистості вчителя. П. Біланюк, О. Власійчук, Г. Врецьона, М. Галущинський, Ю. Дзєрович, О. Макарушка, І. Ющишин та ін. вважали, що тільки високопрофесійний, творчий, глибоко обізнаний з історією своєї Батьківщини, культурою і традиціями рідного народу, свідомий свого високого обов'язку вчитель, що проповідував ідеї правди і любові, міг бути на висоті своїх суспільних завдань.

Важливого значення українські педагоги надавали виховній діяльності вчителя. Виходячи з того, що педагогіка – це наука виховання, а виховання є не ремеслом, а мистецтвом (М. Ваврисевич, Ю. Дзєрович, К. Ушинський), завдання виховника є надзвичайно складні й вагомі. Він має, з одного боку, вести дітей з різними вдачами, здібностями, неоднорідним моральним та інтелектуальним рівнем до єдиної мети, а з іншого – значною мірою впливає на майбутнє і долю довіреної йому дитини, бо те, що зуміє посіяти в урожайній дитячій душі, збиратиме впродовж усього життя. Своєю постійною виховною працею він впливає непомітно, але переконливо на духовне обличчя своїх вихованців, а через них – на долю народу й батьківщини.

Особливу роль у вихованні національно свідомих громадян, патріотів рідної землі галицькі педагоги відводили вчителю. Вчитель без патріотизму не буде вчителем в повному значенні цього слова, його не будуть любити і поважати в народі, який він має просвітити. Даючи відповідь на роздуми молодого колеги-вчителя, Г. Врецьона пише: «Чи ж ти, друже любезний забув, що є народним учителем і звичайно в місцевості, де крім священика і тебе нема більше інтелігенції, і що ти як інтелігентна людина повинен впливати на освіту дорослого люду, який тебе оточує... Скажу коротше: ти, друже, яко народний вчитель маєш обов'язок розсвіати

зерна доброї і здорової науки між народом, а оскільки любити можна тільки те, вартість чого пізнана, тож обов'язком школи народної є і бути повинно: запізнати дітей з вітчизною в усіх напрямках. Минули ті часи, коли розбуджувано лише місцевий патріотизм, що не виходив за межі села; нині формують патріотизм загальний, народний, тож і освіта має бути народною, має набрати рису народну. Не думай друже, що той є патріотом, котрий кричить і вихваляється; а ним є навпаки тихий і ретельний робітник, з серцем і любов'ю до народу свого, який трудиться для його добра без огляду на галасливих самолюбів» [3, 145 – 146]. Патріотизм не є чимось надуманим, це – чеснота людини. Отже, вчитель має бути патріотом і формувати патріотизм у народі, вселяти впевненість у людей, що український народ здобуде незалежність і побудує власну державу.

Учитель, на думку Г. Врецьони, має добре знати історію свого народу, використовувати її для виховання. Його завдання полягає у тому, щоб навчити народ його історії, щоб краще пізнати і полюбити вітчизну, бо лише через любов до вітчизни, до свого народу можна дійти до любові інших народів. Свідомі вчителі-українці мають докласти всіх зусиль до виховання чесних членів родини, розумних громадян, вірних синів свого народу і церкви, законслухняних громадян держави. Центральною точкою усієї вчительської праці має бути «обичаєва ідея». Учителеві при підготовці до уроку слід враховувати вікові особливості учнів, подавати поняття і матеріал відповідно до того, що діти вже вивчали. Кожний абзац читанки повинен виховувати і давати переконливі знання, вчити певної чесноти, формувати національну гідність. А зробити це може творчий вчитель, якому під силу підібрати такі диктанти, матеріал з географії, математики та інших предметів, щоб вони виконували виховну роль. Святий обов'язок вчителя – на кожному уроці і в позаурочний час реалізовувати принцип народності (національності). Певні рекомендації з цього приводу дає і Г. Врецьона.

«Коли ж, – пише він, – знову кинемо поглядом в історію, то бачимо, що вона в своєму ході із сходу на захід, насамперед у греків і римлян, як рушіїв давньої культури, за основу виховання кладе принцип народності. Ідеалом грецького виховання було виховати греків, а ідеалом римського виховання – виховати римлян. У наших часах все живіше виступає прагнення щораз більше рухати і розширювати національне самопізнання відповідно до прислів'я: пізнай себе і буде з тебе». Вчитель має формувати національний характер і утверджувати національні чесноти. Щоб досягнути цієї мети, вчитель повинен плекати «національне самопізнання», «національний змісл», «національні почуття». Адже «народність складається з двох «первістків», а саме із всього, що виросло з природної основи з фізичною конечністю, і з того, що на основі вродженого роздобуто при сприянні власної волі через обставини життя. В обох ви-

падках маємо справу з історією нації і то так, як представляється в національних поглядах, почуттях, традиціях і звичаях, релігії, мові, звичаях і нормах домашнього і суспільного життя. З цих елементів виїде національне виховання, яке має на меті повний національний характер і всі національні чесноти плекати далі і їх утвердити» [3, 161 – 162].

На межі ХХ – ХХІ ст. стало актуальним намагання частини прогресивного вчителства якнайширше залучити молодь до розв'язання різноманітних питань шкільного життя. Щоб із «пасивного чинника сотворити наскрізь активний», низка педагогів (В. Ратальський, О. Іванчук, М. Галущинський та ін.) виступали проти надмірної опіки учнів з боку педагогічних колективів, підміни ними того, що можуть зробити самі школярі, виступали за створення ширших умов для самоврядування. «Я розумію створення в школі такого ґрунту, – писав М. Галущинський, – який дає досить поля для прояву індивідуальності, ініціативи, самостійності думки і чину» [5, 14].

І. Ющишин був переконаний, що навіть «при найгірших системах і програмах та при найважчих політичних умовах життя народу високо кваліфікований, ідейний і морально здісціплінований учитель і виховник відроджує націю, творить чудо» [15, 2]. Народний учитель повинен перетворити політичне й суспільне обличчя українського села. Аналізуючи діяльність українського вчителства у післявоєнний період, учень Стрийської гімназії (1919 – 1927) С. Бандера писав: «Виховання і навчання в українській гімназії в Стрию відбувалося за планом і під контролем польських шкільних властей. Проте ж деякі вчителі зуміли вкласти в обов'язуючу систему український патріотичний зміст» [1, 48].

Варто зауважити, що й педагоги-наддніпрянці висловлювали свої думки щодо діяльності українського вчителя. М. Ваврисевич, директор загальноосвітньої гімназії, професор педагогічної школи ім. К. Ушинського в Києві, переконував, що учитель може і повинен працювати серед населення, дбати про авторитет і довіру в громаді. У руках свідомого учителя, що любить гаряче свій народ, національне виховання і освіта, на думку Я. Чепіги, «є ті двері, через які людина входить в розуміння загальнолюдських ідей» [14, 23]. Учитель-громадянин має йти разом з життям народу.

Суспільству, зазначав І. Ющишин, потрібен новий тип людини, яка б поєднувала в собі риси бійця і працівника. Виховати таких громадян може вчитель, котрий усвідомлює потреби свого народу. Більшість педагогів «повинні вже почати негайно своє переродження й перевиховання, пам'ятаючи, що ідуть часи, котрих кличем будуть перегони праці, як передше були перегони заліза, як передше були перегони крові. Власне виконання оцього заповіту «перегонів праці» є вершком ідеалу національного виховання!!!» [16, кн. 12, 6 – 7]. Виховання нової людини – громадянина-

патріота своєї держави – вчитель мусить «почати від себе і в собі передусім виховати ідеал нової людини. Мусить він мати його в своїй свідомості, поки найде методи його реалізації в душах довірених йому дітей» [16, кн. 12, 6]. Учитель, вважав педагог, сам має змінитися, добре пізнати і усвідомити потреби свого народу, має бути національно свідомим, активним учасником громадського й політичного життя. Тільки при цій умові він може багато зробити для національного освідомлення української молоді.

Вагоме значення І. Ющишин надавав підготовці вчителя для народної школи, оскільки «школа повинна бути розсадником національного розвою кожного народу» [17, 19]. У 1913 р. у Львові був виданий «Проект на зміну державного шкільного закону з дня 14 мая 1869 року», в якому І. Ющишин окремий розділ присвячує підготовці вчителя, – розділ III «Про образоване народнього учительства», що охоплює 21 параграф (від 35 до 55).

Справа підготовки педагогічних кадрів у 20-ті рр. ускладнювалась ще й тим, що польська шкільна влада, наполегливо проводячи політику полонізації населення, безпідставно переводила наявні українські державні семінарії на утраквістичні. Усвідомлюючи катастрофічне становище педагогічної освіти, УПТ «Рідна школа» розпочало організацію національних приватних вчительських семінарій (у Коломиї, Стрию, Самборі, Станіславі, Винниках, Тернополі). Слід зазначити, що в українських приватних навчальних закладах УПТ та «Сестер Василянок» (вчительські семінарії у Львові, Яворові, Станіславі, Дрогобичі) не всі з розпоряджень польської шкільної влади виконувалися. Зокрема, всі дисципліни, крім історії, географії та науки про сучасну Польщу, викладалися рідною мовою. Українська мова продовжувала залишатись робочою мовою, і вся документація, незважаючи на сувору заборону, велась також рідною мовою.

Підготовлений відповідно вчитель був покликаний рятувати молоде покоління галичан від денаціоналізації, від духовного знищення. На вчителя українська суспільність покладала великі надії. М. Галушинський зазначав: «так витворимо не тільки новий тип, тип, наділений громадськими чеснотами, що своїм добром буде вважати добро громади й свого народу, але витворимо діяльний тип людини з ініціативою шукати нові дороги до добробуту та щастя народу» [4, 1].

Молодь в українських приватних вчительських семінаріях виховувалася під оглядом релігійно-моральним, національним, громадянським, господарським, валеологічним. Традиційним було проведення фестин, імпрез, присвячених національним святам та видатним постатям зі славного історичного минулого України. Виховна робота в семінаріях, була максимально наближеною до практичного життя. Під час вивчення педагогічних та психологічних дисциплін семінаристи не просто знайомилися

з відповідними поняттями, а й могли на практиці показати втілення теоретичних положень. Шляхом безпосереднього спілкування з дітьми семінаристи вивчали індивідуальні особливості учнів, прагнули зрозуміти дитячу душу. Практикувалося проведення різних форм виховної роботи: вечори, присвячені видатним українським письменникам і національним діячам, академії, імпрези, екскурсії, змагання, наукові гуртки, читальні тощо.

Аналіз історико-педагогічної літератури дає підставу твердити, що вся навчально-виховна діяльність в учительських семінаріях зміцнювала національну свідомість молодого покоління, пробуджувала активність і зосереджувала увагу на ідеалі незалежної України. Молодь свідомо готувала себе до самопожертви в ім'я майбутнього батьківщини. Свідченням цьому є і той факт, що у рядах січового стрілецтва виборювали незалежність України тисячі педагогів і чимало семінаристів УПТ «Рідна школа». Це – Григорій Коссак (народний учитель з Ясениці, що поблизу Дрогобича, (курінний отаман), Іван Коссак (професор Чортківської вчительської семінарії, сотник), Володимир Сольчаник (професор Дрогобицької української приватної гімназії «Рідної школи», поручник Української Галицької Армії), Михайло Галущинський (директор Рогатинської приватної гімназії, перший комендант Українських січових Стрільців) та багато інших педагогів.

В учительських семінаріях працювали музичні, драматичні, мистецькі, літературні, художні і предметні гуртки, а також функціонували читальні і бібліотеки. Педагоги брали участь у громадському та політичному житті краю: працювали в читальнях, громадських організаціях, влаштовували вчительські збори, віча тощо. Формуючи національну свідомість вихованців, ознайомлювали їх із життям та творчістю Кобзаря, влаштовували спільно з учнями численні заходи національного характеру. Поповнювати теоретичні знання та отримати практичні навички семінаристи мали можливість у шкільних кооперативах і ощадних касах, що функціонували у всіх навчальних закладах УПТ «Рідна школа» [11, 22].

Питання виховання національно свідомого вчителя і молоді систематично обговорювалось на сторінках педагогічних часописів. Роботі учителя, – зазначалося у редакційній статті «Учительського слова», – повинна «присвічувати вища ідея, посвята і любов» [10, 2]. Учитель, спираючись на основні теоретичні принципи, повинен поставити на практиці свою школу так, щоби вона «з крові й кости» була рідною, не віддалялася від національної традиції, при цьому стояла на відповідній висоті новітньої школи сучасних культурних народів. Громадянська діяльність народного учителя не обмежувалася тільки школою. «Учитель мусить бути для молоді взірцем і то не лишень в школі, але і поза школою, дуже велике значення має його громадянська діяльність в якій, в ділах, проявляється світогляд, ідеологія вчителя, його характер» [7, 292]. Однак для

українських народних шкіл не вистачало відповідної кількості «нового вчительства, що б знало мову, культуру, історію й психологію українського народу, щоби були б згідні з духом найновіших типів шкільництва в багатьох народів шляхом реформ у ділянках виховання й освіти» [8, 178].

Національно свідомі українські педагоги краю робили все для того, щоб школа виховувала «дітей в любові до своєї нації в усіх її проявах; отже, школа повинна навчити дитвору любити свою рідну мову, свою історію, свою бувальщину, знати про багатство й красу своєї землі, пізнати свої звичаї й обичаї, свою пісню, своє мистецтво, одним словом любити все своє, своє рідне. А це все цінити, любити навчить тільки с в о я школа» [6, 57]. І про таку «рідну» школу дбають усі народи (німці, чехи, поляки). Потребу у таких школах відчували й українці в Галичині і через Українське Педагогічне Товариство засновували приватні школи – «станіці рідної мови, українського духа» [6, 57].

Далеко за межами галицького краю була відома своїм «високим станом науки, модерними, успішними та доцільними середниками та способами морального, національного та громадського виховання» приватна гімназія в Рогатині. Символом прагнення до «ясного світла, свободи і волі» [12, 36] став подібний заклад і в Яворові, високий рівень навчання і національного виховання в якому забезпечували такі кращі педагоги, як І. Прийма, Д. Ліскевич, Т. Грушкевич та ін. «Цінним добром нації» зробилася і перша приватна жіноча школа – у Львові, в якій тривалий час директором працювала відома вчителька М. Білецька. У приватній народній школі ім. Б. Грінченка у Львові вже в кінці першого навчального року діти вміли читати вірші і співати рідною мовою.

Педагоги стверджували, що вчитель має брати активну участь у відновленні й оздоровленні духовного життя нації, відродженні культурної спадщини свого народу, у зміцненні статусу рідної мови як повноцінного засобу спілкування. Учитель повинен зміцнювати зв'язки з рідним народом і не втрачати віри в нього, боротися за його волю і незалежність, «як громадянин і як людина вічно навчатися і творити душею той новий світ нового покоління, яке сповнить заповіт воскресіння. Школа такого учителя не має приготовлювати до самого життя, але стати самим життям, в яким єднаються духом учитель зі своїми учнями в одно тіло» [9, 112]. Учитель, вважає В. Пачовський, мусить бути дослідником, громадянином, мусить творити нових людей, а через них формувати родину, місто, громадянство, націю. Таких учителів-творців завжди згадують і довго пам'ятають їхні учні як «батьків своєї духовної цінності, і не забудуть до самої смерті, бо їх слово сталося ділом і живе поміж нами та й може витворити з народу націю, з нації свою державу» [9, 113].

У 20 – 30-ті рр. ХХ ст. Галичина потрапила під вплив виховних систем і програм навчання, прийнятих польською владою. Саме тому вчителі змушені були пристосовуватись до тодішніх законів, ідеології, маючи на меті виховання українських патріотів. Ситуація складалася так, що практично тільки вчитель міг стати «наймогутнішим регулятором» між дійсністю та ідеологією. Як справедливо писав І. Юцишин, «при найгірших системах і програмах та при найважчих політичних умовах життя народу висококваліфікований, ідейний і морально здисциплінований учитель і виховник відроджує націю, творить чудо» [15, 2].

Пошук моделі виховання майбутніх свідомих членів народу у міжвоєнний період був актуальним не тільки для українських педагогів, а й загалом для європейської педагогіки. П. Біланюк, зокрема, поділяв і пропагував ідею одного з представників «нового виховання» – бельгійського педагога Декролі, яка виражена у словах «до життя через життя». Її сутність зводилася до того, що дітей треба вчити самим життям, таким, яке є довкола дітей, таким, яким діти цікавляться і ним радіють. «Коли хочемо, щоб наш виховник виріс батьківщині на славу, то треба ту батьківщину впроваджувати в його душу так, як вона поволі наростає в його душі: отож уперед учити би про родину, далі про ціле господарство, а там уже про село, а як в місті то про дільницю, де є школа, дім, далі про повіт аж вкінці про цілу батьківщину і цілий світ» [2, 284]. Такий підхід до виховання майбутнього громадянина вимагає пізнання дитячої душі. Працю вчителя П. Біланюк порівнює з працею пасічника. Так, як пасічник пізнає потреби бджіл по їх рухах, поведінці і звуках, зважає на їх потреби, так і вчитель, котрий хоче мати успіх у школі, мусить постійно спостерігати за дітьми, враховувати їхні потреби і зацікавлення, а згодом будувати свою виховну роботу. Вчителю потрібно спостерігати за дитиною не тільки в класі, але і на подвір'ї під час перерви, відвідати дитину вдома, з'ясувати, в яких умовах вона живе і в якому середовищі зростає.

Учитель повинен бути «зразком культурності, ідейності, характерності й суспільної активності. Все його особисте й родинне життя, всі індивідуальні та громадянські вчинки повинні свідчити все і всюди про національний ідеалізм і соціальну активність... Як громадянин і виховник учитель мусить бути активним членом усіх народних установ у своїй громаді, бо в них і через них реалізуються в сучасному конкретні ідеали національного виховання. В тих установах повинен учитель словами й учинками виховувати селян на ідейних та активних членів народу» [16, кн. 12, 6].

Як свідчить аналіз джерельної бази, вчителі, наскільки це було можливим, ознайомлювали учнів з історією рідного народу, українською культурою, народними звичаями тощо. «Особливою повагою та любов'ю користувався викладач української мови проф. Дуліба та його лекції, –

згадує колишній учень Сокальської гімназії Маркіян Кульчицький. – До сьогодні схилию голову перед його талантом, його вмінням показати всю красоту української мови, культури, талановитість геніїв нашого народу – Шевченка, Франка, Лесі Українки, Лепкого, Коцюбинського і інших, вміння на основі їх творів навчити всебічно бачити життя народу, його прагнення, бачити видимих і глибоко прихованих ворогів, зрадників, слабодухих, використовуючи при цьому різноманітні форми виховної роботи» [13, 24].

Висновки. Роль вчителя у вихованні національно свідомих громадян, патріотів рідної землі у міжвоєнний період була визначальною. Пріоритетними напрямками виховної роботи українських педагогів Галичини було відновлення духовного життя нації, відродження культурної спадщини свого народу, зміцнення статусу рідної мови як повноцінного засобу спілкування. Значна увага приділялася формуванню патріотизму у дітей. Педагоги шукали можливості втілити на практиці теоретичні пошуки в царині національного виховання. Подальшого вивчення потребують зміст підготовки педагогів в учительських семінаріях, форми і методи патріотичного виховання дітей та молоді.

Література

1. Бандера С. Мої життєписні дані / С. Бандера // Державність. – 1992. – № 1. – С. 47 – 52.
2. Біланюк П. Значіння виховання / П. Біланюк // Рідна школа. – 1937. – Ч. 20. – С. 282 – 285.
3. Врецьона Г. Листы педагогични / Г. Врецьона // Газета школьна. – 1879. – Ч. 18. – С. 137 – 138 ; Ч. 19. – С. 145 – 146 ; Ч. 21. – С. 161 – 162 ; Ч. 23. – С. 177 – 178.
4. Галущинський М. Народня освіта і виховання : статті і замітки / М. Галущинський. – Львів : Б.в., 1920. – 30 с.
5. Галущинський М. Шкільні громади / М. Галущинський // Наша школа. – 1914. – Кн. 1. – С. 6 – 23.
6. Дзерович Ю. Педагогіка / Ю. Дзерович. – Львів : Накл. Греко-католического Богосл. Академії, 1937. – 240 с.
7. За світогляд молоді // Рідна школа. – 1936. – Ч. 19. – С. 292 – 293.
8. Невідкладна справа // Учительське слово. – 1935. – Ч. 9. – С. 177 – 180.
9. Перший Український Педагогічний Конгрес. 1935. – Львів : Накл. Т-ва «Рідна Школа», 1938. – 252 с.
10. Під Новий Рік // Учительське слово. – 1922. – Ч. 11 – 12. – С. 1 – 2.
11. Рідна школа: Українське Педагогічне Товариство. – Львів : Звідомлення за 1907 – 1912 рр. – Львів, 1913. – 86 с.
12. Тридцятиліття гімназії «Рідної школи» в Яворові. – Яворів, 1938. – 96 с.
13. Українська гімназія – Україні і світу. Сокальська гімназія : Доп. і повідомлення на симпозіумі / Всесвітній конгрес українських гімназистів. – Сокаль; Львів : 1993. – 88 с.

14. Чепіга Я. Народній учитель і національне питання / Я. Чепіга // Світло. – 1912. – № 1. – С. 15 – 25.
15. Юцишин І. Межі й перспективи реформістичного руху в вихованні й освіті / І. Юцишин // Шлях виховання і навчання. – 1922. – Кн. 5. – С. 2.
16. Юцишин І. Національне виховання / І. Юцишин // Шлях виховання і навчання. – 1929. – Кн. 2. – С. 6 – 7 ; Кн. 10. – С. 1 – 2 ; Кн. 12. – С. 6 – 7.
17. Юцишин І. Проект на зміну державного шкільного закону з дня 14 мая 1869 року. – Львів : Б.в., 1913. – 56 с.

References

1. Bandera S. Moi zhyttiepysni dani / S. Bandera // Derzhavnist. – 1992. – № 1. – S. 47 – 52.
2. Bilaniuk P. Znachinnia vykhovannia / P. Bilaniuk // Ridna shkola. – 1937. – Ch. 20. – S. 282 – 285.
3. Vretsona H. Lysty pedahohychny / H. Vretsona // Hazeta shkolna. – 1879. – Ch. 18. – S. 137 – 138 ; Ch. 19. – S. 145 – 146 ; Ch. 21. – S. 161 – 162 ; Ch. 23. – S. 177 – 178.
4. Halushchynskiy M. Narodnia osvita i vykhovannia : statti i zamitky / M. Halushchynskiy. – Lviv : B. v., 1920. – 30 s.
5. Halushchynskiy M. Shkilni hromady / M. Halushchynskiy // Nasha shkola. – 1914. – Kn. 1. – S. 6 – 23.
6. Dzerovych Yu. Pedagogika / Yu. Dzerovych. – Lviv : Nakl. Hreko-katol. Bohosl. Akademii, 1937. – 240 s.
7. Za svitohliad molodi // Ridna shkola. – 1936. – Ch. 19. – S. 292 – 293.
8. Nevidkladna sprava // Uchytelske slovo. – 1935. – Ch. 9. – S. 177 – 180.
9. Pershyi Ukrainskiy Pedagogichnyi Kongres. 1935. – Lviv : Nakl. T-va «Ridna Shkola», 1938. – 252 s.
10. Pid Novyi Rik // Uchytelske slovo. – 1922. – Ch. 11 – 12. – S. 1 – 2.
11. Ridna shkola: Ukrainske Pedahohichne Tovarystvo. – Lviv : Zvidomlennia za 1907 – 1912 rr. – Lviv : B. v., 1913. – 86 s.
12. Trydtsiatylittia himnazii «Ridnoi shkoly» v Yavorovi. – Yavoriv : B. v., 1938. – 96 s.
13. Ukrainska himnaziia – Ukraini i svitu. Sokalska himnaziia : Dop. i povidomlennia na sympoziumi / Vsesvitnii konhres ukrainskykh himnazystiv. – Sokal; Lviv : B. v., 1993. – 88 s.
14. Chepiha Ya. Narodnii uchitel i natsionalne pytannia / Ya. Chepiha // Svitlo. – 1912. – № 1. – S. 15 – 25.
15. Yushchyshyn I. Mezhi i perspektyvy reformistychnoho rukhu v vykhovanni i osviti / I. Yushchyshyn // Shliakh vykhovannia i navchannia. – 1922. – Kn. 5. – S. 2.
16. Yushchyshyn I. Natsionalne vykhovannia / I. Yushchyshyn // Shliakh vykhovannia i navchannia. – 1929. – Kn. 2. – S. 6 – 7 ; Kn. 10. – S. 1 – 2 ; Kn. 12. – S. 6 – 7.
17. Yushchyshyn I. Proiekt na zminu derzhavnogo shkilnogo zakona z dnia 14 maia 1869 roku / I. Yushchyshyn. – Lviv : B. v., 1913. – 56 s.

Чепиль Мария. Содержание воспитательной деятельности украинских педагогов Галичины (1919 – 1939 гг.). В статье проанализирована роль учителя в воспитании национально сознательных граждан, патриотов родной земли, приоритетные направления воспитательной работы украинских педагогов Галичины межвоенного периода; раскрыто их деятельность в работе читален, общественных организаций, в восстановлении духовной жизни нации, возрождении культурного наследия своего народа, в укреплении статуса родного языка как полноценного средства общения. Доказано, что формирование патриотизма у детей было приоритетной задачей воспитательной деятельности украинских педагогов.

Ключевые слова: украинские педагоги, воспитательная деятельность, дети, патриотизм, национальное сознание, Галичина.

Chepil Marija. The activities of Ukrainian Galician teachers (late XIX – early XX centuries). The article analyzes the role of teachers in educating nationally conscious citizens, patriots of their native land, and outlines priority directions of educational work of Ukrainian Galician interwar teachers; discloses their comprehensive activity in restoring the spiritual life of the nation, revival of the cultural heritage, strengthening the status of the mother tongue as a valuable means of communication. The formation of patriotism in children is found to have been Ukrainian teachers' utmost priority.

Key words: Ukrainian teachers, educational activities, children, patriotism, national consciousness, Galicia (Ukraine).

Одержано 25.01.2016